

de
GESCHIEDENIS
van
GROBBENDONK
een boeiend verhaal

HET WAPENSCHILD VAN GROBBENDONK.

De raaf op de heuvel is het wapen van de familie Schetz. Het wapen van Wezemaal, de 3 lelies, werd er aan toegevoegd toen Gaspar Schetz het gebied Wezemaal kocht.

GROBBENDONK IN DE KLAS

'De Geschiedenis van Grobbendonk' werd door Dirk van Dingenen geschreven en gedocumenteerd met foto's en tekeningen, jaarlijks herzien, aangevuld en vervolledigd. Het boekje werd in de school waar hij les gaf gebruikt en ook in de andere scholen in de gemeente Grobbendonk.

Het project 'Erfgoed in de klas' creëerde de kans om het waardevolle document te laten drukken op 80 exemplaren, zodat nog heel veel leerlingen en leerkrachten er ten allen tijde van kunnen meegenieten. Met de steun van Erfgoedcel Kempens Karakter en in samenwerking met 'Mercurius, Werkgroep Archeologie Grobbendonk'.

de **GESCHIEDENIS** *van* **GROBBENDONK** *een boeiend verhaal*

De Kempen, enkele eeuwen voor Christus.

INHOUDSTAFEL

PAGINANUMMER

ONS DORP	5
WAAROM?	6
DE NAAM	6
VAN PREHISTORIE TOT ONZE EEUW	8
♦ De tijd van de jagers	8
♦ De tijd van de nederzettingen	9
♦ De tijd van het brons	10
♦ De tijd van het ijzer	10
♦ De Romeinen	11
♦ De Franken	16
♦ Het ontstaan van het Christendom	17
♦ Ontstaan van ons dorp	20
HET KASTEEL VAN GROBBENDONK	22
AFSPANNING DE LEEUW	27
DE BIEST	29
DE WATERLOPEN	31
DE GESCHIEDENIS VAN DE KERK	34
DE GESCHIEDENIS VAN DE SCHOLEN	36
NIJVERHEID IN ONS DORP	39
GROBBENDONKSE ANNALEN	42
DE WIELERSPORT	45
HERMAN VANSRINGEL	46
RIK VAN LOOY	48
WOORDVERKLARING	52

ONS DORP

Ons dorp is niet beroemd. Toch heeft het een verleden dat de moeite waard is. Vele dorpelingen hebben toevallig interessante overblijfselen gevonden. Ook waren **archeologen** aan het werk in onze gemeente. Met sommige ontdekkingen kwam Grobbendonk zelfs in het nieuws. Enkele voorwerpen zijn tentoongesteld in **musea** in Turnhout en in Brussel.

GESCHIEDENIS

In Grobbendonk is er een werkgroep van mensen die veel interesse hebben in de geschiedenis van onze gemeente.

Ze zorgen voor lezingen, wandelingen, tentoonstellingen en schoolbezoeken.

MERCURIUS

Die werkgroep heet Mercurius. Men koos deze naam omdat er een beeldje is gevonden in ons dorp. Het stelt een god voor, de god Mercurius. Het was één van de vele goden van de Romeinen.

Door die vondst weten archeologen dat er 2000 jaar geleden Romeinen in onze streek woonden. Het beeldje wordt bijgehouden in een museum omdat het veel waarde heeft.

Ons dorp heeft dus een boeiende geschiedenis. Laten we samen op ontdekking gaan.

AWENA

Ga zeker eens een kijkje nemen op de website van Grobbendonk. Daar staan in de tijdschriften van Awena foto's van het vroegere Grobbendonk. De moeite waard!

Ook de website van de werkgroep Mercurius is een aanrader. Je vindt er zelfs een doeboek met coole opdrachten. Je kan het boekje afdrukken en direct beginnen lezen, puzzelen en tekenen! Let's go!

WAAROM?

Waarom zou je leren over een tijd die toch al lang voorbij is?
Het antwoord is eenvoudig:

*Leer over vroeger om de wereld
van vandaag beter te begrijpen!*

Want waarom heet ons dorp 'Grobendonk'?
En hoe komt het dat wij Nederlands spreken en de mensen
in het zuiden van ons land Frans spreken?
Of waarom heet de straat van onze school 'Bovenpad'?
Op deze vragen kunnen we een antwoord vinden
als we leren over ons verleden.

DE NAAM

2 DELEN

De naam van ons dorp bestaat uit 2 delen.
Het zijn de woorden 'grobbe' en 'donk'.

GROBBE is een ander woord voor gracht. De grobbe van ons dorp bevindt zich tussen de Kleine Nete en de Aa. Die gracht maakt een verbinding tussen de twee rivieren.

EEN DONK is een heuvel die omspoeld wordt met water. Die donk kan je terugvinden tussen de Kleine Nete en de Aa, bij de grobbe. Die drie waterlopen omringen de donk. Dat kan je ook zien op een landkaart.

In de Kempen liggen alle donken in een broek. Een broek is moerassige grond die dicht bij een rivier ligt. Daarom staat een broek in de winter meestal onder water. Tijdens een periode met veel regen zie je dat de weiden aan de donk dikwijls vol water staan.

Zoveel water, blijven jouw voeten droog?

Op de donk stond vroeger een kasteel. Er woonde een rijke familie van **adel**. Het gebouw en de gronden noemde men Grobbendonck. Ons dorp had honderden jaren lang de naam 'Duwen'. Maar vanaf de 18de eeuw kreeg onze gemeente dezelfde naam als het kasteel. Vanaf toen heette ons dorp Grobbendonck.

VAN PREHISTORIE TOT ONZE EEUW

De tijd van de jagers

Meer dan 100 000 jaar geleden leefden in onze streek al mensen. Het waren jager-verzamelaars. Ze jaagden op dieren en zochten naar eetbare groenten en fruit. Ze trokken het mooie weer achterna, zodat ze altijd eten konden vinden. Onze voorouders woonden dus niet op een vaste plaats.

VUURSTEEN

De mensen haalden speciale vuurstenen (silex) uit de grond. Ze groeven in **mijnen** soms meer dan 10 meter diep. Van de silex maakten onze voorouders werktuigen en wapens.

Er waren zo'n steenmijnen in het oosten van ons land.

In onze gemeente vond men pijlpunten en delen van bijlen en dolken.

VONKEN

De mensen gebruikten de vuursteen ook om vuur te maken. Met de silex sloegen ze op een stuk pyriet (een steen waar ijzer en zwavel in zit). Zo sprongen er vonken af.

VUUR

Het moet fantastisch geweest zijn! Niet lang voordien was iedereen nog doodsbang van die verschrikkelijke vlammen.

Het maken van vuur werd één van de belangrijkste ontdekkingen uit de geschiedenis van de mensheid!

Het veranderde de manier van leven natuurlijk enorm.

In Grobbendonk vond men ook zo'n gebruikte vuursteenkeien.

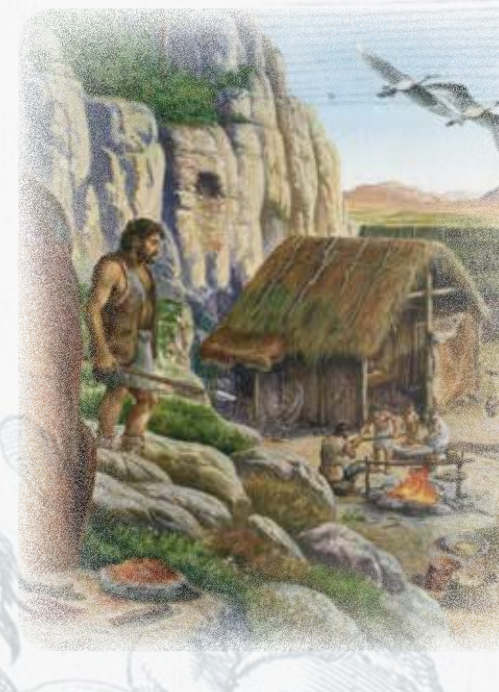
Vuursteen gevonden in de Industrielaan in Olen.

De tijd van de nederzettingen

Ongeveer 7000 jaar geleden veranderde er veel in onze streek.

Voortaan bleven vele families een tijd op een vaste plaats.

Ze begonnen te zaaien en te planten. Ze hielden huisdieren zoals koeien, schapen, geiten en varkens.

LANDBOUW

Voor die tijd had alleen het weer een invloed op de natuur. Maar vanaf toen begon ook de mens het landschap te veranderen!

Dat kwam zo: mensen rooiden bossen om akkers te bewerken. Als de grond niet vruchtbaar meer was, verwijderden ze weer struiken en bomen. Want de eerste landbouwers kenden geen bemesting. Zo verdwenen er veel grote bossen in onze streek.

MOOIE DINGEN

Natuurlijk was het dikwijls een strijd op leven en dood. Maar denk niet dat de mensen vechtende, domme wezens waren! Ze vonden nuttige en mooie dingen uit.

Onze voorouders maakten voorwerpen zoals een kam van hertengewei en potten van klei. De kunstenaars schilderden verhalen op stenen en rotswanden.

Vele kinderen van onze klas maken zich graag mooi. Maar dat is niet nieuw. Onze voorouders beschilderden zichzelf.

Ze droegen sieraden: kettingen en armbanden.

Grot van Altamira

De tijd van het brons

TIN EN KOPER

De mensen werden steeds slimmer. Ze verhitten twee soorten **metaal** in een oven tot 1000° C. Het **tin** en **koper** smolten tot één vloeistof. Die vloeistof heet brons.

Een smid maakte met het brons allerlei voorwerpen. Dat gebeurde door de vloeistof in een vorm te laten **stollen**. De mensen hadden nu betere en sterkere voorwerpen.

In Zandhoven vonden archeologen bronzen bijlen en speerpunten terug.

URNENVELDEN

Vanaf die tijd verbrandden onze voorouders dikwijls hun doden. De as deden ze in potten (urnen). Die werden begraven. Het is de tijd van de urnenvelden. In Grobbendonk werd ook een urnenveld ontdekt. Het bewijst dat er in onze streek toen al mensen waren.

De tijd van het ijzer

Ongeveer 1000 jaar voor Christus leerden de mensen in onze streek nog een ander metaal te bewerken. Dat was ijzer. **Onze voorouders hadden geluk want ze vonden in de vallei van de Aa en de Kleine Nete ijzererts in de grond.** Van deze tijd zijn er in onze gemeente weinig vondsten. Bovendien zijn er geen ijzeren voorwerpen bij.

De Romeinen

Ongeveer 2500 jaar geleden woonde in Italië het Romeinse volk. De Romeinen waren rijk en machtig. Ze vochten voortdurend om steeds meer land te bezitten. Hun soldaten zouden bijna heel Europa veroveren.

Rome, enkele eeuwen voor Christus.

GALLIA

In de eerste eeuw voor Christus werden de mensen in onze streek **overrompeld**.

De Romeinen gaven ons land en Frankrijk, de naam 'Gallia'. De mensen die hier woonden, in wat nu België is, noemden ze 'Belgae'. Deze bewoners uit de Oudheid noemt men de Oude Belgen.

Sommige stammen vochten samen moedig tegen de soldaten die ons gebied wilden bezetten. In het begin hadden ze succes. Maar tegen de vele goed getrainde legers konden ze uiteindelijk niet winnen. Ook in de Kempen waren er gevechten: de bevolking werd bijna **uitgeroeid**!

De grens aan de Rijn.

In 52 voor Christus waren alle gevechten afgelopen. De Romeinen waren baas in ons land. Door de vele gevechten woonde er bijna niemand meer in de Kempen. Er kwamen hier volkeren van over de rivier de Rijn wonen.

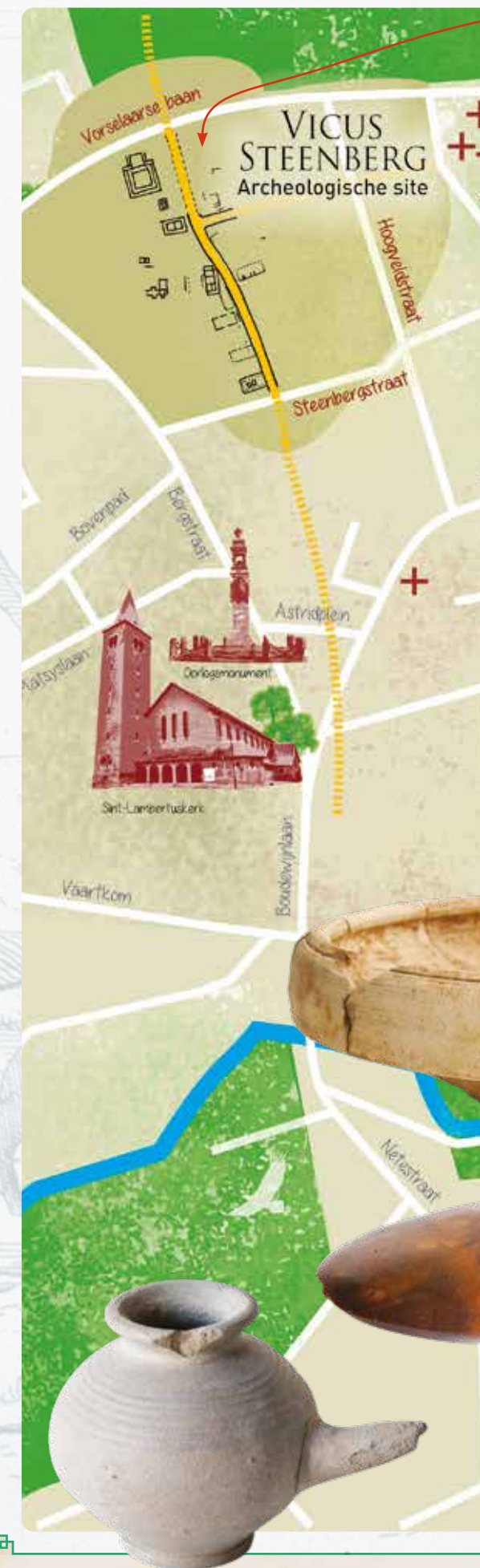
HEIRBAAN

In onze streken waren de meeste wegen ook in de Romeinse tijd van zand. Maar in Grobbendonk waren de hoofdweg en de voornaamste zijwegen in het baandorp verhard, met een soort ijzerleem die als modder uit de rivier werd gehaald. Als dat hard werd kreeg men een mooie gladde weg, een beetje zoals de asfaltwegen nu.

Toch wel speciaal, want in andere delen van onze provincie zijn tot nu toe geen sporen gevonden van verharde wegen uit de Romeinse tijd!

De Romeinen bouwden lange, rechte wegen. Zo konden de legers, kooplieden en postbodes zich snel verplaatsen. Die heirbanen liepen ook door ons land. Om de 45 km was er langs de heirbanen een rustplaats. Er was een stalling voor paarden en een smidse. Soms woonde er zelfs een veearts.

In vele dorpen en steden heten sommige straten 'Heirbaan'. Kijk zeker op de kaart of dat ook zo in Grobbendonk is.

BAANDORP

In Grobbendonk bouwden de Romeinen ook een baandorp. Ze zorgden ervoor dat ons volk het goed had. **Dat was slim bekeken: mensen die tevreden zijn, voeren geen oorlog!**

De Romeinen konden goed **organiseren**. De mensen in onze streken waren dan weer erg handig. Zo hielpen ze elkaar met hun kennis. **Ze bouwden ook pottenbakkersovens.** In Vorselaar heeft men potten uit Grobbendonk teruggevonden.

Van deze tijd is er veel ontdekt in ons dorp. **Archeologen groeven potten, bekers, een kruikje en een lepeltje (van een dokter) op.** Ze vonden zelfs een papfles voor een baby en een schoenzool! Er zijn ook vondsten uit grafvelden bij.

ROMEINS DORP

Archeologen ontdekten in de grond afdrukken van een Romeins dorp.

Ze weten ze dat er drie tempels en een badhuis stonden naast de Vorselaarse Baan. Bij die tempels vonden ze het beeldje van Mercurius terug.

De Romeinen hadden hier ook huizen gebouwd en een groot houten gebouw. We weten nog niet of dat een herberg of een groot **magazijn** was.

Tekening van het Romeins dorp (vicus) in Grobbendonk (tekening Mikko Kriek)

ATTENUS

Spijtig genoeg blijft er weinig over van de gebouwen, buiten de sporen in de grond, stukken dakpan en muurtjes van de funderingen of kelders in de Hoogveldstraat. Gelukkig zijn er wel andere overblijfselen zoals glas, een schaar, munten, mantelspelden, een bijl, enz. ... Op één van de scherven die de archeologen terugvonden staat een naam geschreven.

Het is de eerste inwoner van Grobbendonk waarvan we weten hoe hij heette. Zijn naam was Attenus.

AARDEWERK UIT FRANKRIJK

De voorwerpen die archeologen opgegraven hebben, laten zien dat Grobbendonk heel rijk was.

Ze vonden veel potten die in het zuiden van Frankrijk werden gemaakt. Die waren erg duur!

IJZERERTS

Hoe belangrijk het Romeinse dorp was, weet men niet. Maar onze streek was een aantrekkelijke plek: er was een kruising van belangrijke wegen en de rivier was bevaarbaar. Er was ook volk om te werken en in de weiden langs de Kleine Nete was er ijzererts. Dat konden ze gebruiken om wapens en gereedschap te maken.

2000 jaar later haalden de mensen in de Kempen nog steeds ijzererts uit de velden langs de Nete.

De meeste mensen die hier woonden, pasten zich aan: ze praatten en kleedden zich zoals de Romeinen. Sommige mannen werden zelfs soldaat van een Romeins leger!

**...ER GING
ECHTER IETS
ERGS
GEBEUREN...**

De Franken

Ondertussen trokken er steeds meer Germanen door de Kempen. Ze kwamen uit het noorden en trokken door de Kempen op zoek naar een nieuwe woonplek. Eerst waren het er enkelen die samen met de Romeinen vochten, maar later waren ze met teveel en dreven ze de Romeinse legers terug naar het zuiden, naar het gebied waar nu Frankrijk is.

Rond 400 na Christus waren de Franken hier baas. De meeste Franken bleven in het noorden van ons land. Het betekent dus dat ze ook in de Kempen woonden.

De Franken zouden de komende eeuwen een groot rijk opbouwen.

De Franken waren uitstekende smeden. Ze vonden nieuwe ijzeren wapens uit. Ze maakten prachtige gouden voorwerpen. Iemand die stierf, kreeg zijn bezit mee in het graf, zoals kledij, sieraden en wapens. De mensen die eeuwen later zo'n graf ontdekten, waren niet altijd voorzichtig.

Onder de Germaanse volkeren die dicht bij onze grenzen leefden, bevonden zich de Franken. Hun krijgslieden droegen een korte strijdbijl en waren om hun dapperheid beroemd.

Ze gingen gulzig op schattenjacht. Zo ging er veel interessante informatie uit het verleden verloren! En omdat er in die tijd weinig werd opgeschreven, weten we er dus niet veel van.

In Grobbendonk zijn twee grafvelden uit die tijd teruggevonden die gelukkig nog niet geplunderd waren.

Het ontstaan van het christendom

De Franken hadden een natuurgodsdienst. Het betekent dat hun god iets van de natuur was. Dat kon een dier, een rivier of zelfs een eeuwenoude boom zijn. Maar het kon ook de zon, de maan, de regen of de bliksem zijn. Ze hadden niet 1 god, maar verschillende goden tegelijkertijd, net zoals de Romeinen.

Vanaf het jaar 600 kwamen er veel **missionarissen** naar onze streek. Zij vertelden verhalen over Jezus.

Eén van de eerste missionarissen in de Kempen was Lambertus. De katholieke kerk en parochie in ons dorp dragen de naam van deze bekende man.

De eerste **christenen** gingen kerken bouwen. Dat gebeurde dikwijls op de plaats waar de inwoners al een belangrijke plek zoals een tempel of begraafplaats hadden. **Zo wilden de missionarissen laten zien dat de god van het christendom de vroegere goden van de natuur kon overwinnen.**

HOUTEN KERKJE

Het eerste houten kerkje van Grobbendonk werd gebouwd rond het jaar 800. Op die plek was er al sinds de tijd van de Franken een begraafplaats. Op de plaats waar vroeger de kerk stond, staat vandaag een kapel.

De straten rondom heten Kerkeveldstraat en Kapelstraat.

Zo werd de houten kerk waarschijnlijk gebouwd.

PRIESTER WIZO

De eerste stenen kerk werd gebouwd rond 1100.

De mensen gebruikten stenen van het vervallen Romeinse dorp in de buurt. Dat is spijtig want zo bleef er van die mooie gebouwen niets over.

Archeologen vonden in een graf een stuk dakpan met de woorden **'de 12de van de kalender van november stierf Wizo priester.'** Zo is deze man de tweede oudste inwoner die wij kennen! De tekst

En op deze manier het stenen kerkje.

stond niet in het Nederlands, maar wel in het Latijn. Dat is de taal die toen in de kerk werd gesproken.

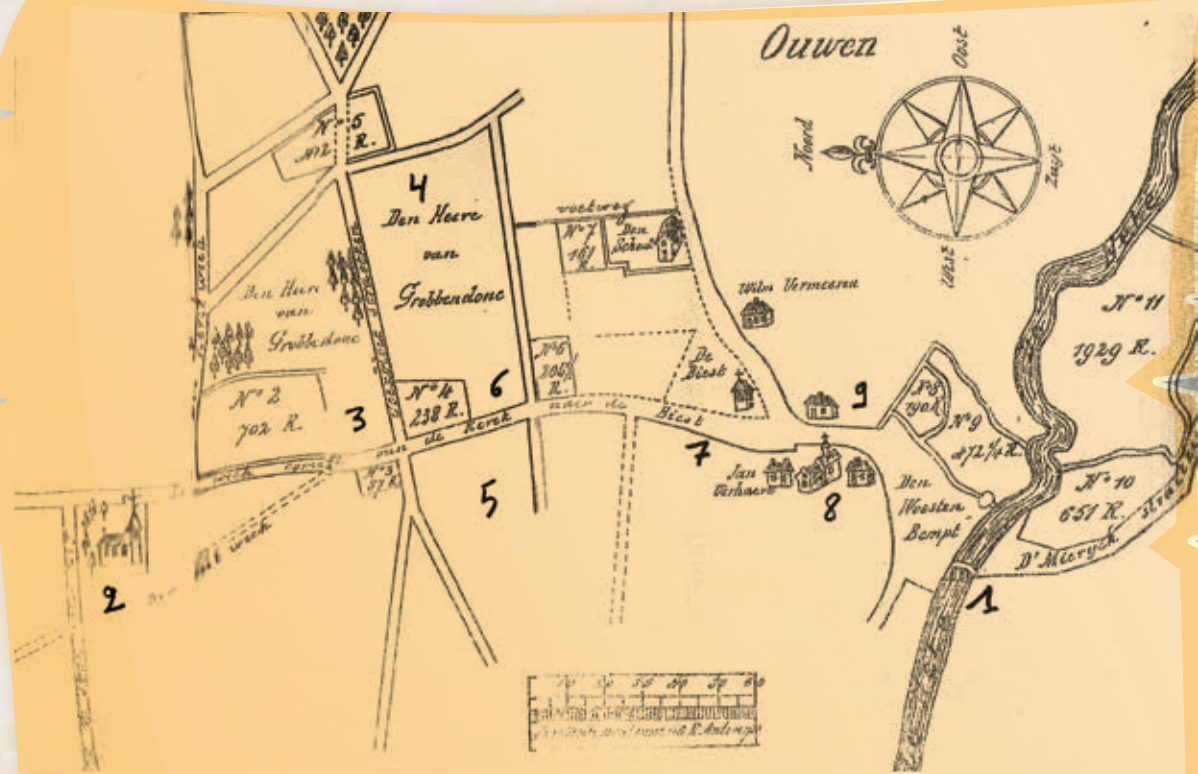
Een goed bewaarde boomstamwaterput. De foto rechts geeft de uitgegraven put weer, diep en groot.

WATERPUT

Rondom de kerk en het kerkhof stonden heel wat woningen. **Stromend water hadden ze nog niet, maar wel een waterput in de tuin, gemaakt van een boomstam.** Je kan er eentje van Grobbendonk bekijken in Hidrodoe. Vandaag zie je van die middeleeuwse huizen niets meer. De resten zitten soms nog wel nog in de bodem. Archeologen kunnen deze onderzoeken.

Vanaf 1717 wordt de kerk niet meer gebruikt. Alleen het kapelletje in de Kapelstraat doet ons er nog aan denken. Het staat op de plaats van de vroegere kerk. De dorpskerk staat vandaag op een andere plaats.

Landmeterskaart 1640 - Ouwen met situering van straten, woningen en historische sites.

Ontstaan van ons dorp

Na het jaar 1000 ontstonden er vele steden. Zo'n stad was in het begin maar zo groot als een dorp van nu. Ken jij de buurgemeente Herentals? Dat was een stad met hoge **wallen**.

Er bestaat een perkament van 1173 over Herentals. Het is het vroegste geschrift waarin de naam van ons dorp staat. Onze gemeente is één van de oudste uit de Kempen.

ÉÉN DORP

Grobbendonk is nu één dorp. In die tijd was dat niet.

Lees maar eens hoe dat komt.

Vroeger waren stukken land eigendom van een abdij of van een rijke familie. Zo een stuk land heette een heerlijkheid.

3 HEERLIJKHEDEN

In de 13de eeuw bestond ons dorp minstens uit 3 heerlijkheden. **Bekende ridders van toen heetten Sebastiaan en Nicolaas. Ze waren heren van de heerlijkheid Grobbendonk.** Leysa van Grobbendonk is lang de kasteelvrouwe van Grobbendonk geweest.

OUWEN + BOUWEL

De rijke familie van Ouwen was lang eigenaar van een andere heerlijkheid: de heerlijkheid Ouwen. Ook andere belangrijke families hadden gronden. Het gebied van ons dorp was dus in stukken verdeeld. **Ook Bouwel was toen een heerlijkheid. Uiteindelijk voegde de heer van Grobbendonk alle heerlijkheden samen tot 1 groot dorp.** De heer woonde op het kasteel van Grobbendonk, maar de naam van

Het wapenschild van Grobbendonk.

De raaf op de heuvel is het wapen van de familie Schetz. Het wapen van Wezemaal, de 3 lelies, werd er aan toegevoegd toen Gaspar Schetz het gebied Wezemaal kocht.

die grote gemeente bleef heel lang Ouwen en veranderde pas veel later naar Grobbendonk.

Andere belangrijke families heetten van Eisterlee, van Eikele en Matsys. Vind je hun namen terug in ons dorp?

SCHILDER EN KUNSTSMID

Quinten Matsys was een beroemd Vlaams schilder en kunstsmid uit Leuven. De familie van zijn moeder woonde al acht generaties lang in Ouwen. Als hij zijn grootouders wilde bezoeken, kwam hij dus naar Grobbendonk.

Foto links:
De Matsijspuit te Antwerpen

Quinten Matsijs is een beroemd schilder en kunstsmid. Te Antwerpen kan je zijn prachtige put in gesmeed ijzer bewonderen.

Rechts:
Afbeelding van Quinten Matsijs.

HET KASTEEL VAN GROBBENDONK

De inwoners van een heerlijkheid, bijna allemaal boeren, huurden een stuk grond van de rijke kasteelheer. Omdat ze een stuk grond leenden, waren zij leenman. De kasteelheer was leenheer. De leenman betaalde zijn schuld met vee, groenten, graan of geld.

DE JACHT

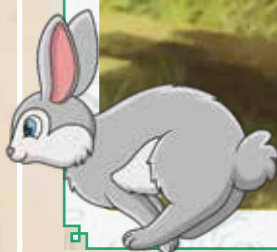
De kasteelheer van Grobbendonck nodigde rijke vrienden uit voor de jacht in de bossen waar nu de Rimboe is.

Ondertussen waren vele grote bossen al verdwenen. Duizenden jaren lang had men bomen gerooid om plaats te maken voor akkers en weiden. De boeren hadden in die tijd geen verstand van bemesting.

Als de grond niet zo vruchtbaar meer was, begon men opnieuw bomen te **rooien**. Zo ontstonden er vele heidegronden. Ook in onze streek kwam er veel **hei**. De heidegronden waren vaak gemeenschappelijke gronden. Iedereen die in de buurt woonde, mocht er zijn dieren laten grazen. Al maakte men wel regels waar iedereen zich aan moest houden.

De middeleeuwse heren waren zelden op hun kasteel. Ze gingen veel op jacht om hun tafel van wild te voorzien. De bossen waren vol herten en everzwijnen.

Zo zag het herstelde kasteel eruit in 1678.

Sinds de 13de eeuw is het kasteel eigendom van de familie van Crayenhem. Die naam kan je terugvinden in een straatnaam van ons dorp.

Ridder Arnold I van Crayenhem herbouwde het kasteel van de eerste ridders van Grobbendonck. We weten niet wanneer het allereerste kasteel werd gebouwd. Onderzoekers denken dat er eerst een versterkte hoeve was. De samenvloeiing van de Kleine Nete en de Aa maakte de plek tot een goede verdedigingsplaats.

Arnold II van Crayenhem, zoon van Arnold I, werd een rijk en belangrijk man die dikwijls oorlog voerde.

Hij werd eigenaar van alle heerlijkheden. Van toen af aan was Ouwen een dorp.

De naam Ouwen wordt daarna nog eeuwenlang gebruikt.

Grafsteen aan de Priorij Ten Troon.

DE PRIORIJ

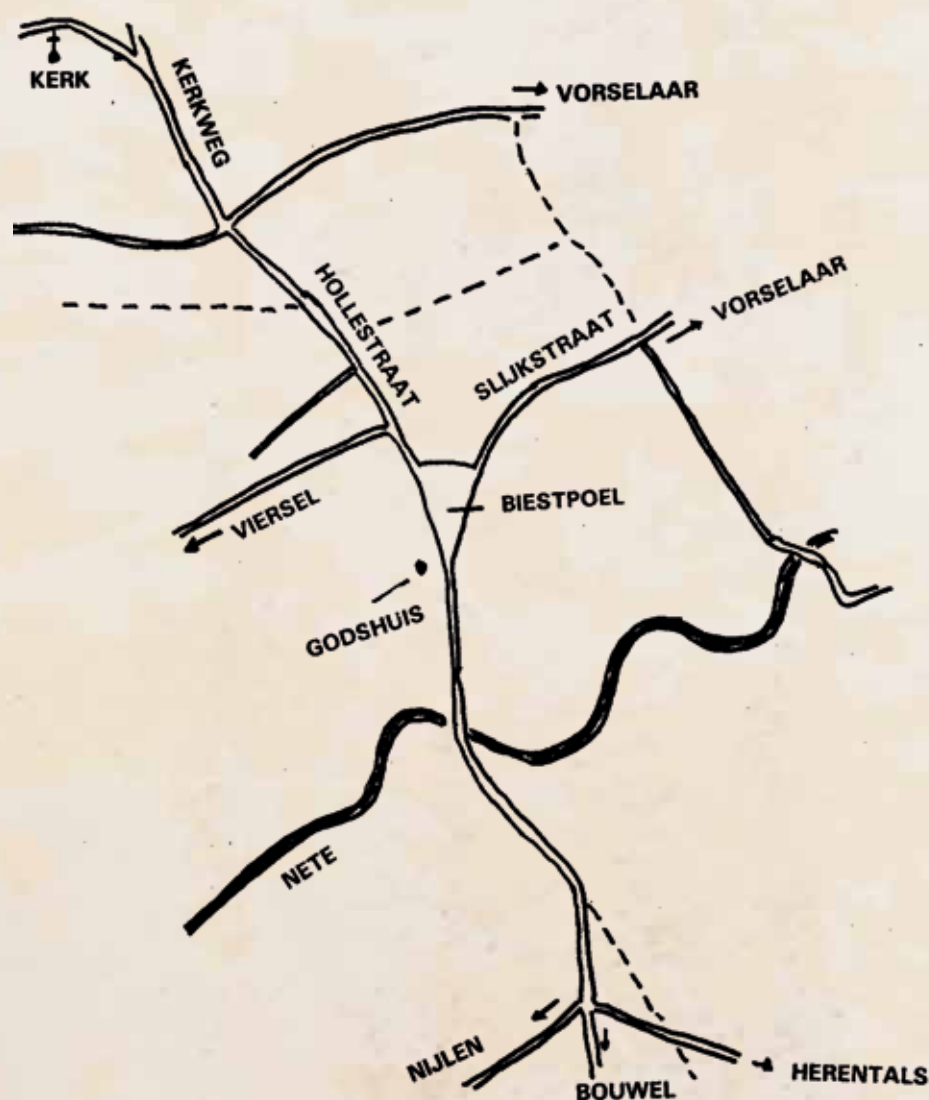
Samen met zijn vrouw **stichtte** van Crayenhem in 1414 een **priorij** voor mannen. De **monniken** daar kopieerden en versierden boeken met **miniaturen**.

Je kan de ruïne van de kerk van de priorij vandaag nog steeds bezoeken.

HET GODSHUIS

De heer en zijn vrouw lieten ook een gasthuis bouwen rond 1400. *Het was de bedoeling om aan 7 ongetrouwde vrouwen van het dorp onderdak en voedsel te geven.*

Achteraf werd er in 1437 een kapel aangezet. Zo werd het gasthuis een godshuis. Op de tekening kan je zien waar het godshuis staat.

Uitg. N. Dingemans.

Na de familie van Crayenhem kwam het kasteel in bezit van de familie Brant. In 1545 werd het verkocht aan de familie (von) Schetz. Die familie bestond uit rijke **handelaars**.

ROMEINSE MUNTEN

In de 16de eeuw **bestuurde** Filips II, de koning van Spanje ons land. Zijn soldaten plunderden onze streek.

Daarom bracht de pastoor de belangrijke papieren van het dorp naar de veiligste plaats in Ouwens: het kasteel. Ook de **monniken** van de **priorij** brachten hun bezit zoals hun dikke boeken met prachtige **miniaturen** naar het kasteel. Spijtig genoeg werd het kasteel in 1579 door Spaanse soldaten vernield. Zo ging veel verloren waaruit wij konden leren. *De heer Gaspar Schetz had een grote verzameling Romeinse munten. Die is jammer genoeg ook verdwenen.*

Het kasteel werd eerst terug opgebouwd, maar de kasteelheren in de 18e eeuw lieten het afbreken en verkochten de stenen en pannen als bouw materiaal voor andere gebouwen. Alleen het Neerhof bleef over. Dat gebouw bestaat uit schuren, stallen en woningen voor de knechten. Het Neerhof bestaat nu nog en wordt de Kasteelhoeve genoemd.

DE WATERMOLEN

Vlakbij de Arkkuil staat de watermolen. Hij is waarschijnlijk zo oud als het dorp zelf. De molen bestaat uit twee delen. Eén deel was vroeger eigendom van een **abdij** uit de streek en het andere deel van de heer van Grobbendonck. Een molen laten bouwen kostte veel geld. De molenstenen alleen al waren duur en moeilijk te krijgen. De **monniken** en de kasteelheer hadden dus veel geld uitgegeven. Ze moesten het terug verdienen.

HOE DEDEN ZE DAT?

1. Alle mensen waren verplicht om van de watermolen gebruik te maken. Ze moesten ervoor betalen aan de eigenaars.
2. De mensen van het dorp mochten niet zelf een andere molen bouwen!

In 1268 brandde de molen af. Dat was een enorme ramp voor iedereen. Gelukkig lieten de **monniken** de molen terug bouwen. De mensen waren blij want ze konden weer brood bakken. Ze moesten geen honger meer lijden!

In de molen wordt vandaag nog hard gewerkt door de familie Van Hool. Je kan er veel kopen zoals bloem om zelf brood of pannenkoeken te bakken! Dat is uniek want er zijn weinig watermolens in Vlaanderen die nog in werking zijn.

AFSPANNING DE LEEUW

DE KAAK

In de bocht van de weg vanuit het centrum van ons dorp naar het kasteel staat een bekend gebouw. Waarschijnlijk werd 'De Leeuw' gebouwd in de 16e eeuw. **Het werd tot rond 1900 gebruikt als rustplaats voor reizigers en hun paarden. Als mensen haastig waren, konden ze hun paarden wisselen voor uitgeruste dieren.**

Men kon ook overnachten in de herberg. Aan de overkant van de straat lag een driehoekig plein. Op dit plein stond een schandpaal. Misdadigers werden er aan vastgebonden. Als straf mochten voorbijgangers ze uitlachen. Soms ging de beul de gestrafte mensen zelfs **brandmerken**. **Een schandpaal wordt ook 'kaak' genoemd. Lange tijd was de schandpaal vermist, maar gelukkig vonden men in 1958 deze paal terug.** Nu staat de schandpaal weer op zijn vroegere plaats!

'De Leeuw' bestaat nog steeds. Het is nu een boerderij. Ook de kaak kan men nog bekijken. Hij is gemakkelijk te vinden. Je ziet hem staan voor de watertoren.

DE SLIJKSTRAAT

In dezelfde straat staat het vroegere Godshuis. Het verhuisde in 1716 van de Biest (zie volgende pagina) naar de Slijkstraat. Dat is de oude naam voor de Schransstraat. Daar staat het vandaag nog tegenover de oude pastorie.

Het godshuis is nu een deel van het woonzorgcentrum. Ga maar eens kijken wat er nog overblijft van het godshuis!

Op deze foto staan alle bewoners van het rusthuis, de foto werd gemaakt rond 1947. We zien de zusters, de weeskinderen, bejaarden, meiden en knechten. In het midden zit Eerwaarde Heer Geujens, pastoor te Grobendonck van 1940 tot 1950.

DE BIEST

Een bies is een dunne, hoge plant die langs het water groeit. Waar nu het Astridplein is, groeiden veel biezen. Daarom heette die plaats misschien lang geleden de Biest (of Bist).

Vanaf de 11e eeuw mochten de dorpelingen deze plaats gebruiken van de kasteelheer. **De mensen lieten daar hun vee drinken. Het woord 'beesten' sprak men toen in het dialect uit als 'bieëste'.** Het is dus mogelijk dat de naam Biest daar

mee te maken heeft. Het water van de Holle Straat (Bergstraat) en de Slijkstraat (Schransstraat) stroomde daar samen. De Kleine Nete had nog geen dijken. Ze overstroomde bij elke regenperiode. Ook dat water stroomde dus naar de Biest.

De Biest was een vuile moerassige weide

De Biest en de Nete op een oude kaart, die gemaakt is tussen 1771 en 1778. De rode blokjes op de kaart zijn huizen.

Het was dus een moerassig gebied, zelfs tijdens de zomer. Er was geen mooi driehoekig plein zoals nu. Integendeel, het was er nog niet aangenaam om te wonen. Daarom

stonden er in het begin nog maar weinig huizen. **In het midden was een erg grote, diepe plas. Het water werd gebruikt om te wassen, branden te blussen en het vee te laten drinken.**

Ook de Quinten Matsyslaan overstroomde vaak. Daarom maakten de mensen een weg die evenwijdig liep. **Die Hooghen Pat liep door de hoge velden achter de Quinten Matsyslaan. Zoek eens op over welke straat het gaat.** De oplossing staat achteraan in het boekje bij de woordverklaringen.

Al in de vijftiende eeuw werd de Kleine Nete dieper gemaakt. De mensen maakten ook **dijken**. Van de Biest tot aan Ten Troon werd de Kleine Nete zelfs recht gemaakt.

Op de Nete kon men toen varen van Lier tot Herentals.

STILAAAN WERD DE BEVOLKING OP DE BIEST GROTER. ER WAREN DRIE OORZAKEN:

1. De Biest was niet zo **drassig** meer. Daarom was het goed om er te wonen.
2. De Nete werd een belangrijke waterweg. Men vervoerde hout, graan, **kalk**, enz...
3. Ook kwamen de straten uit de gehuchten en dorpen samen op de Biest.

Omdat de Biest het centrum van het dorp werd, bouwde men er een school en een kerk.

Weet je nog dat de mensen invloed hadden op de natuur door bossen te **rooien**? Ook nu veranderden ze de omgeving weer! Door deze werken waren er minder overstromingen. Zo werd de plas op de Biest steeds kleiner.

Rond 1850 werd de poel helemaal **gedempt**.

Eén van de huizen langs de Biest is het oude huis van de familie 'de Ram'. Dokter de Ram kwam hier wonen in 1835. Vandaag is het een apotheek.

Rond 1900 bouwde men op de kuil een waterpomp. Toen die niet meer werd gebruikt, werd in 1920 de pomp aangepast als oorlogsmonument.

DE WATERLOPEN

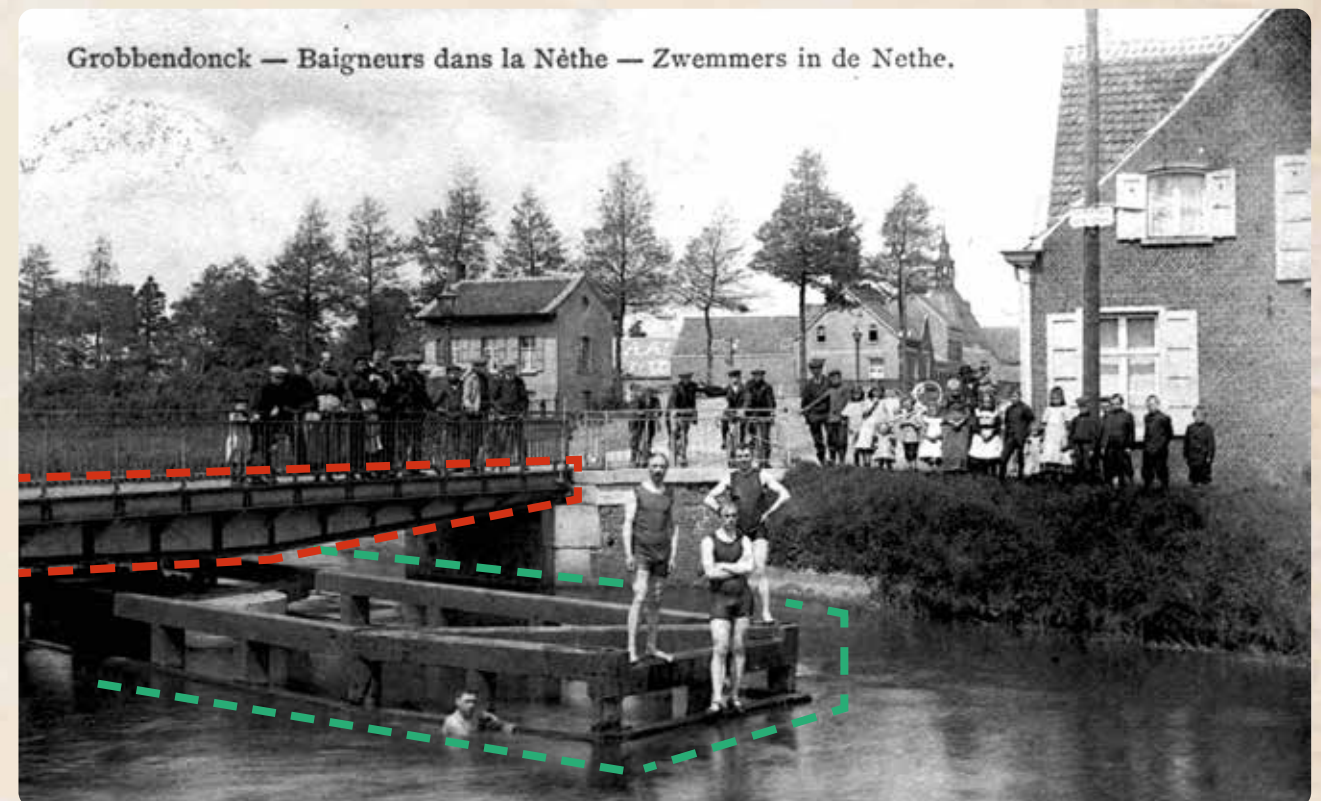
Een rivier is een natuurlijke waterloop. Het water stroomt vrij vanuit heuvels of bergen kronkelend naar zee.

Een kanaal is een **kunstmatige** waterloop. Het is een recht stuk water dat door mensen wordt gegraven.

De Kleine Nete is een rivier.

Al sinds de Romeinse tijd voeren mensen op het water met kleine boten met een platte bodem. Na de middeleeuwen verdiepte men de rivier en verhoogde men de dijken. **Deze rivier had in de vorige eeuw een draaibrug zodat boten konden passeren.** Vandaag varen ten noorden van Lier geen boten meer op de Kleine Nete en is de draaibrug niet meer nodig.

Een draaibrug (rode stippellijn) draait vanuit het midden van de vaste houten constructie in het water (groene stippellijn) totdat ze evenwijdig met de rivier komt te liggen. De boten konden dan links en rechts passeren.

HET KEMPENS KANAAL

Vanaf 1850 stroomde er een echt kanaal door ons dorp, het Kempens Kanaal. Na de onafhankelijkheid van België haalde de overheid in 1836 een oud plan van Napoleon boven. Ze begonnen in 1842 een kanaal te graven dat de Maas en de Schelde zou verbinden.

Zo konden steeds grotere schepen tussen beide rivieren varen en werden de steden Luik en Antwerpen met elkaar verbonden. Vandaag doet het Albertkanaal nog steeds hetzelfde. Dat was belangrijk voor de handel. Zo stopte men met het vervoer op de Kleine Nete. Je ziet dat de scheepvaart veel betekende voor de mensen. Ook voor ons dorp veranderde er veel.

De schepen werden in het begin nog getrokken door paarden die over de dijk stapten. De mensen noemden dat in het dialect de 'pjeirendaak'. Of dikwijls sleurden de mensen hun boot zelf verder! Naast de dijk werden herbergen gebouwd, zoals 'De hoge Brug' (het café) en 'het Anker' (de frituur). Op die plaats

was een brug. Diegene die de brug bediende, woonde in een brughuis. Die woningen staan er nog. Later begon men dan sleepboten te gebruiken. Die boten trokken verschillende schepen tegelijkertijd. Toch stapten er nog lange tijd paarden en boottrekkers langs het kanaal.

Tussen de twee wereldoorlogen werd het Albertkanaal gegraven. Arbeiders vonden in de bodem beenderen van een mammoet, een neushoorn en een oeros. Men ontdekte dat deze dieren meer dan 10 000 jaar geleden in onze streek leefden.

Vele dorpsgenoten werkten mee aan de graafwerken. Ze kregen 3,5 oude Belgische frank per uur. Dat is ongeveer hetzelfde als 10 eurocent! Het deel tussen Antwerpen en Herentals werd in 1935 voor de eerste keer gebruikt. **Koning Leopold III en koningin Astrid waren daarbij aanwezig. Zij stapten in Herentals van de boot.** Vele mensen uit ons dorp zagen ze dan wandelen naar de auto's aan de Lierse Steenweg. Er waren toen grote, sjeke hotels langs die weg.

In de Tweede Wereldoorlog hadden de Duitse soldaten ons dorp bezet. De dorpelingen moesten het Kempens Kanaal **dempen**. **Zoek maar eens op waar het kanaal stroomde. Vind jij het brughuis en sas terug?**

Op het einde van de oorlog blies het Duitse leger bruggen van het Albertkanaal op om de Engelse soldaten tegen te houden. Ook de brug in ons dorp werd opgeblazen. In Geel was er veel strijd. Er vielen vele doden. **Gelukkig werd er in ons dorp bijna niet gevochten.**

DE GESCHIEDENIS VAN DE KERK

Wij lazén eerder in dit boek over onze eerste kerk.
Die werd drie keer herbouwd.

DRIEMAAL IS SCHEEPSRECHT

Rond 1600 leefden de meeste dorpsbewoners al dichtér bij de Biest. Daar stond het godshuis dat door Arnold II van Crayenhem was gesticht. Dit was het vroegere woonzorgcentrum. Omdat het centrum van het dorp hier begon te groeien, gebruikte de pastoor de kapel van dit godshuis voor de misviering.

DE TWEEDE KERK

Die kapel bouwden de inwoners om tot parochiekerk. Zo ontstond onze tweede kerk in 1716. Ze gebruikten het gebouw voor het eerst in 1718. De kerk vernoemden ze naar de missionaris Lambertus. En het woonzorgcentrum verhuisde naar de Schransstraat, waar het nu nog staat.

Grobbendonck

Rond die tijd verdween de parochienaam 'Ouwen'. Ons dorp kreeg de naam Grobbendonck. In 1768 bouwde men naast de kerk ook de pastorijs op de Biest.

In 1939 begon de Tweede Wereldoorlog. Toen werd onze mooie kerk vernield. Het is niet duidelijk hoe dit gebeurde.

Dit is één versie:

Onze kerktoeren zou een goede uitkijkpost geweest zijn voor de Duitse vijand. Daarom moesten soldaten van het Belgische leger de toren opblazen met dynamiet. Zo brak er brand uit in de kerk en die verwoestte het hele gebouw.

EN DE DERDE KERK

In 1941 begon men aan de bouw van een andere kerk. De nieuwe Sint-Lambertuskerk werd ingewijd in 1951. Er staat nog een **maquette** van de eerste kerk in de nieuwe kerk. Ga ze zeker eens bekijken. Het is de moeite waard!

DE GESCHIEDENIS VAN DE SCHOLEN

Rond 1860 stond er een school op de Bist. Er was een klas voor de jongens en een andere voor de meisjes. Het huidige gemeentehuis staat op de plaats van die eerste school.

GEEN LEERPLICHT

Er was op dat moment geen leerplicht. Alleen de kinderen van rijkere mensen bezochten de school. Hun ouders betaalden 0,6 oude Belgische frank per maand. Dat is 1 eurocent!

In 1868 werden de meisjes van de jongens gescheiden. Vanaf toen was er een meisjesschool en een kleuterschool op het Astridplein. Op die plaats is er nu een frituur.

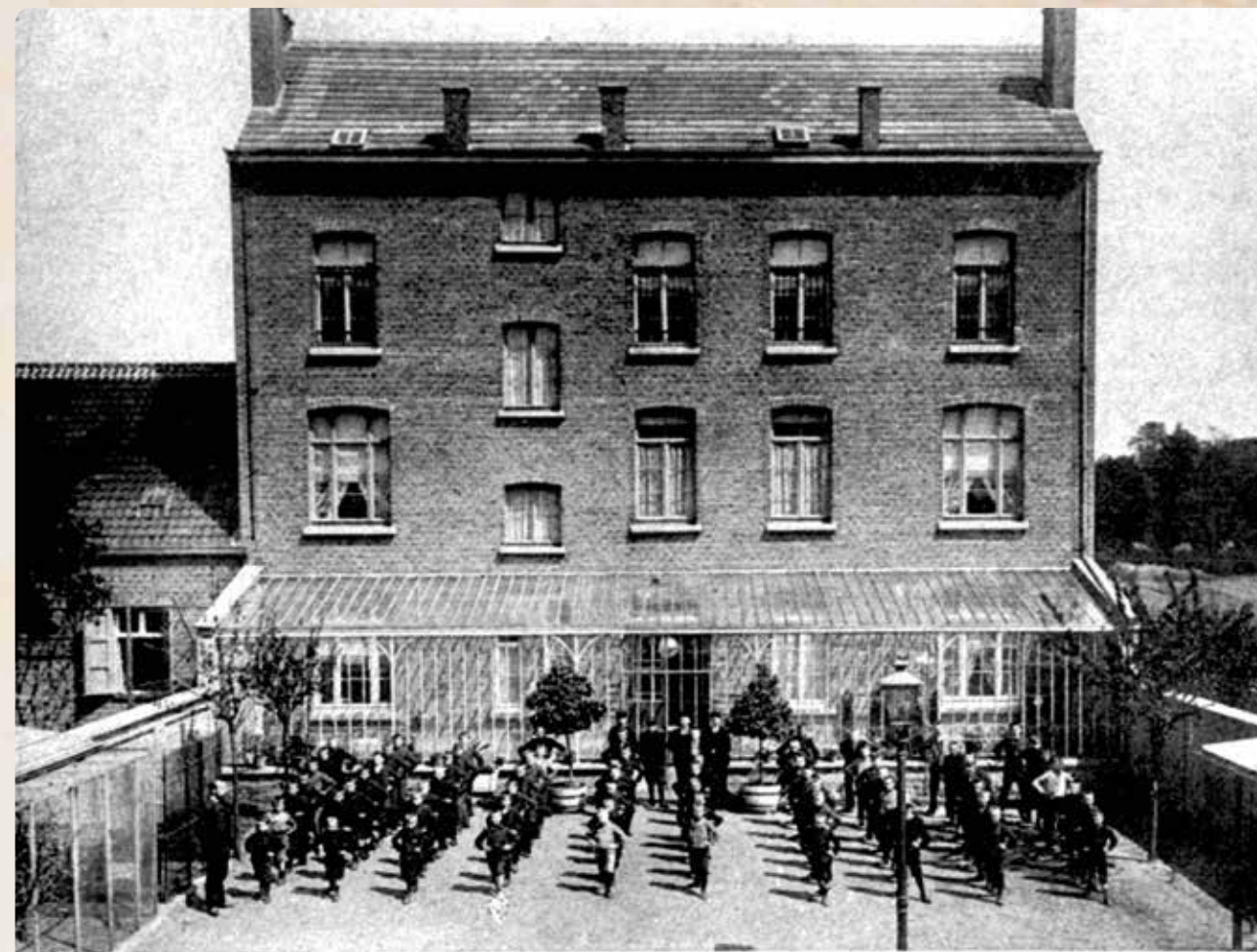
In 1879 werd de katholieke school gesticht door de zusters van Vorselaar.

De jongens van het dorp kregen voortaan les in de lokalen op het Astridplein. De

kleuters en de meisjes gingen naar de school in de Bergstraat. De oude gemeenteschool was ondertussen versleten.

Er werd in 1930 een nieuwe school gebouwd in de Bovenpad. Er waren zes klassen, een onderwijzerswoning en een bibliotheek.

Rond 1990 werden veel Vlaamse scholen gemengd. Vandaag krijgt iedereen samen les, maar vroeger zaten meisjes en jongens apart in een klas en soms zelfs in een ander gebouw. Wat vind jij daarvan?

Instituut E. Vercammen, Grobbendonck

PENSIONAAT

Tegenover de 'meisjesschool' was er vanaf 1905 een pensionaat voor jongens: Instituut Vercammen. Je kan op de muur deze naam nog zien staan.

Dat was een school waar kinderen van buiten het dorp de hele week bleven.

Er waren leerlingen van Lier, Zandhoven en zelfs uit Wallonië! Ze hadden rijke ouders want de jongens uit de buurdorpen kwamen met een fiets. Dat was toen een luxe hoor!

Het pensionaat sloot echter al in 1912.

Natuurlijk was het vroeger anders in de school dan nu. **Het was rond 1600 normaal dat de meester ook andere**

beroepen had. Hij hielp bijvoorbeeld meneer pastoor.

Voor 1900 moesten de leerlingen nog geld meenemen om de meester te betalen. De meeste mensen waren arm en hadden veel kinderen. Zij konden geen geld geven. **Daarom kregen toen alleen de kinderen van de rijke gezinnen onderwijs!**

Voor de Eerste Wereldoorlog waren de kinderen niet verplicht om naar school te gaan. De meesten gingen naar school tot ze ongeveer elf jaar waren. In één klas zaten soms meer dan 70 leerlingen, alle leeftijden door elkaar.

Het is belangrijk om veel te weten én veel te kunnen. Leer daarom maar goed.

Vele kinderen gingen alleen tijdens de wintermaanden. De rest van het jaar moesten ze thuis helpen op het veld en in de boerderij. Ja, ook de kleine kinderen. In vele dorpen sloot de school daarom zelfs tussen Pasen en oktober. Maar het was dus niet voor vakantie.

"Toepie, niet naar school!" zeg je misschien? Zou het prettig zijn om niet te kunnen lezen? Denk je dat het leuk is als je op belangrijke papieren een kruisje moet zetten in plaats van je naam? Nee, natuurlijk niet!

Na de Eerste Wereldoorlog was er leerplicht: de kinderen waren verplicht om tot 14 jaar naar school te gaan. De

leerlingen zaten dan al meer per leeftijd. Toch waren er nog heel lang grote klassen van zelfs 50 kinderen!

De meeste kinderen stopten met schoolgaan als ze 14 waren. Alleen de rijke leerlingen leerden verder.

Er werd geen Nederlands gesproken als je verder studeerde. Frans was de taal in het hoger onderwijs.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog woonden er Duitse soldaten in de klaslokalen en kon daar dus geen les gegeven worden. Daarom kregen de kinderen les in verschillende huizen van het dorp.

NIJVERHEID IN ONS DORP

Nijverheid is het bewerken van **grondstoffen** in een fabriek. Het begon in de negentiende eeuw. In de 19de eeuw werden vele machines uitgevonden. Zo kwam er ook in ons dorp veel nijverheid.

Eerder in dit boek las je al dat er veel verkeer op het water was. Dat was belangrijk voor de handel. **En hoe zat het met het verkeer over het land?** De mensen reisden de vorige eeuwen te voet of met paard en kar over slechte wegen.

In de negentiende eeuw werden echter tram- en treinsporen aangelegd. Zo reed men snel vanaf Antwerpen door Zandhoven, Grobbendonk en zo verder naar Herenthout, Itegem en Heist op den Berg. **"Wat gaat het allemaal snel!" zuchtten de dorpsbewoners.** Want de mensen reden voor het eerst in drie uur naar "de stad".

Door het tram- en treinverkeer veranderde er veel. **Er was een goederentram.** Die vervoerde steenkool, bouwmaterialen en producten uit de landbouw.

Er was ook een tram voor reizigers. Nu konden de mensen onze gemeente gemakkelijk en snel bereiken. Dat was zeer belangrijk voor ons dorp.

GROBBENDONCK De Hollestraat met den tram

DIAMANT

Antwerpen is al honderden jaren een belangrijke stad. Er is al eeuwen veel handel in **diamant**. De heer Cassiers uit Antwerpen kwam vaak met de tram op bezoek in ons dorp. Hij liet hier rond 1855 een diamantslijperij bouwen. **Specialisten uit de stad kwamen hier wonen en leerden onze dorpsgenoten diamant bewerken.** De mensen merkten dat met diamant veel geld kon verdiend worden. Daarom werden sommige inwoners zelf 'slijpersbaas'. **Rond 1910 waren in ons dorp al 200 diamantbewerkers in ongeveer zeven grote fabrieken!**

Na een tijd kwam er ook een echte huisnijverheid. Dat wil zeggen dat de mensen in een kamer thuis of een gebouw in de tuin werkten. In bijna elk gezin werkten ze aan diamant! **De diamantnijverheid bracht in onze streken (Grobendonk, Nijlen ...) grote rijkdom.** Omdat de diamant zo belangrijk was voor Grobendonk, is het logo van Grobendonk ook een diamant.

EEN VRIJE DAG

Sommige dorpsbewoners gingen heel slijk leven. Ze kochten kostuums in Antwerpen. Ze gingen uit eten in het restaurant. Kinderen gingen op kostschool. Ze lieten mooie grote huizen bouwen. **Ja, men nam zelfs een dag vrijaf!** In die tijd rustten de mensen alleen op zondag. Dan ging iedereen

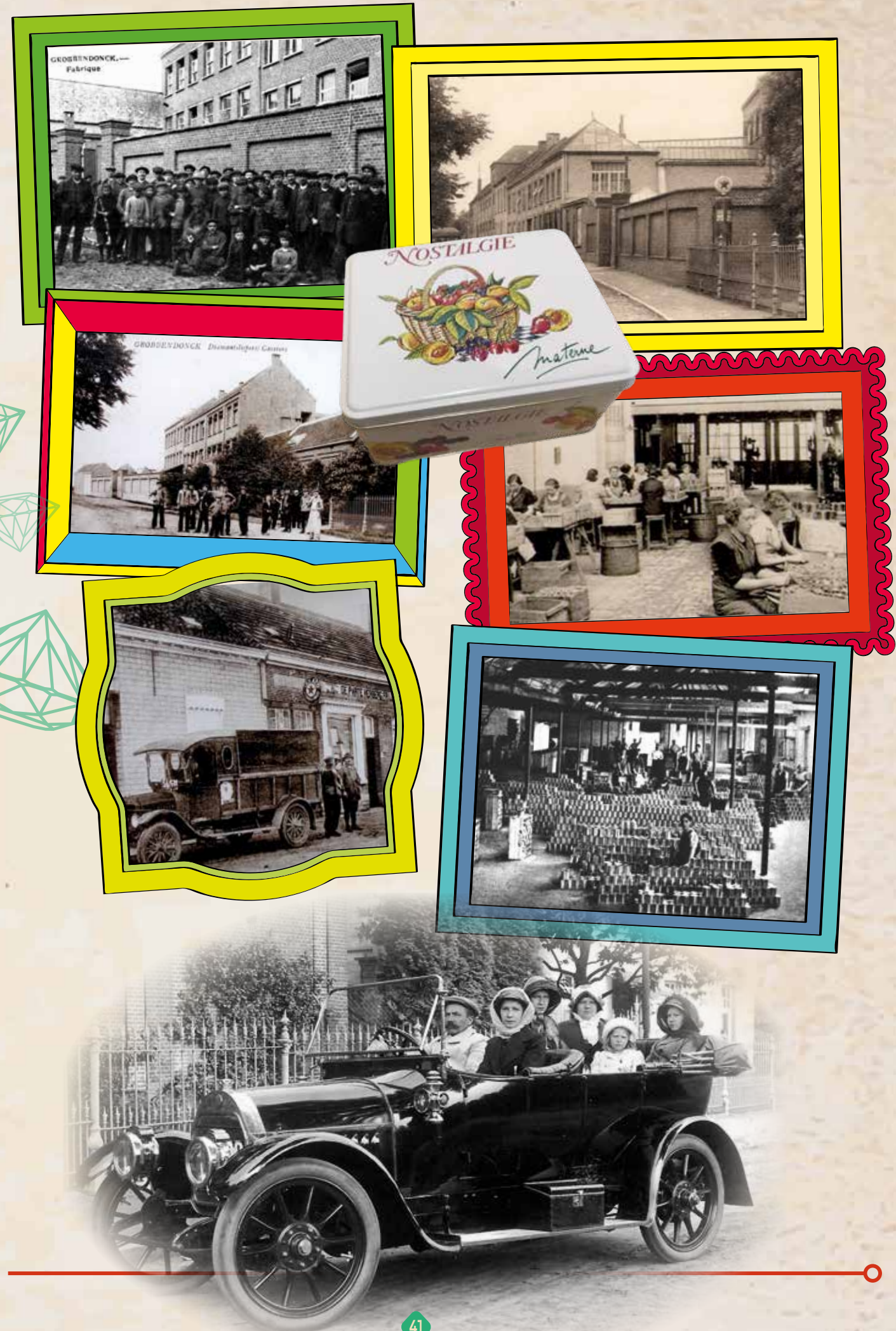
naar de kerk. Het was eigenlijk een schande als je een keer niet ging! De rest van de week werd gewerkt. Daarom was het speciaal dat de diamantbewerkers een dag vrijaf namen!

CONSERVEN

In het begin van de 20ste eeuw ontdekte men al hoe je groenten in blik bewaart. **Meneer Cassiers liet naast de slijperij een conservenfabriek bouwen.** Al snel was daar ook werk genoeg. Vele jongeren van 14 jaar kwamen daar werken. Ze verdienden er ongeveer één oude Belgische frank per uur! Dat is 2,5 eurocent. Daar kan je toch niets mee kopen, denk je misschien? Toen wel hoor.

In de Tweede Wereldoorlog bezetten de Duitse soldaten ons land. Aan het hoofd van de firma stonden toen Duitse mensen. Zij bouwden het bedrijf verder uit. **De fabriek was het eerste bedrijf in ons land met diepvriezen.** Men had zes vrachtwagens om de conserven te vervoeren.

Er werd dag en nacht gewerkt in ploegen. De dorpingen deden dat tegen hun wil, want het voedsel was voor de soldaten van het Duitse leger. Er werd in het bedrijf ook appelmoes gemaakt. **Dikwijls werden er appels en suiker gestolen door de gewone arbeiders.** Dat deden ze omdat ze enorm veel honger leden.

GROBBENDONKSE ANNALen

Karel Van Uytven schreef over het verleden van Grobbendonk.
Het is leuk om zijn verhalen te lezen. Hier vind je enkele
van zijn interessante **anekdotes**.

Kamil van Pawale

Vroeger hadden honden een dubbele taak. 's Nachts waren ze waakhond en overdag trekdier. Tot aan de Eerste Wereldoorlog waren er in onze dorpen en steden meer honden- dan **paardenspannen**.

Vanaf 1920 ontstonden er in ieder dorp hondenclubs. De hondenliefhebbers specialiseerden zich in het africhten. Eén van de specialisten in deze nieuwe sport was zeker onze dorpsgenoot Kamil Cambré. Iedereen kende hem als 'Kamil van Pawale'. Hij was rond 1930 de trotse eigenaar van een Duitse scheper die luisterde naar de naam 'Dynamit'.

Als jonge man woonde hij in de 'Charpatten', een rij kleine huisjes dichtbij de Netebrug. Naast die brug was er ook een hoge brug in onze gemeente. Deze overspande het Kempisch Kanaal waar er veel scheepvaartverkeer was. Deze brug moest men tientallen keren per dag opendraaien. Als er veel boten passeerden, bleef ze nogal lang open.

Tarenlang wandelden Kamil en zijn hond Dynamit dagelijks door het dorp.

Kamil was van beroep diamantslijper. Hij werkte in één van de **bedrijven** ten noorden van het centrum. Zo gaf hij soms een **demonstratie** aan de wachtenden bij de brug. Plaats van gebeuren was de losplaats voor bouwmaterialen van Medard Dieltjens. De hopen zand en **grind** deden dienst als **tribune** voor de toeschouwers.

Hetgeen ik nu beschrijf, gebeurde misschien in 1960 maar het staat me nog duidelijk voor de geest. **Kamil toonde daar alle mogelijke kunsten die je met een hond kan uitvoeren.**

De man had een geweldige **mimiek**. Dynamit had soms genoeg aan de bewegingen van ogen en lippen om te weten wat hij moest doen. Als toekijkend kind was ik er van overtuigd dat ze met elkaar konden praten. Bij het laatste nummer verstopte Kamil zijn 'klak' bij één van de toeschouwers. De hond moest dan op zoek gaan. Ik ben ook zo eens het 'slachtoffer' geweest. Ik kan mij nog goed het gevoel herinneren van die zoekende en tastende hondensnuit, zo dichtbij. **Een onvergetelijke belevenis.**

Kamil was ook een begaafd muzikant en showman (hij speelde saxofoon en klarinet). In elke zaal of 'staminee' in onze omgeving heeft hij gespeeld, samen met zijn vaste maats Gererke Bertels en Joske Dillen.

Eén van zijn bekende shownummers deed hij op oudejaarsavond om middernacht. Bij elke slag van de klok dronk hij een pint bier vliegensvlug in één teug leeg. Hij dronk dus 12 pinten op de 12 klokslagen. Wie doet hem dat na?

Keurketrek

Er was een nieuwe **rage** bij de kinderen.

We zaten verscholen in het dichte struikgewas op de dijk. Een oude 'porteful' lag als **lokaas op het wandel- en fietspad**. Hij was zagezegd verloren. Aan de portefeuille hing een koordje dat goed gecamoufleerd was. Het liep onopvallend naar onze schuilplaats.

'Keurketrek' werd een ware plaag voor de grote mensen. De vrijdagmarkt in Herentals zorgde ervoor dat we veel plezier hadden. Fietsende vrouwen stopten **bruusk** om toch maar als eerste de **buit** te pakken. Ze botsten gillend op elkaar. De portefeuille hadden we vlug binnengehaald. Daarna vluchtten we lachend en joelend uit onze schuilplaats.

Eens strikten we een wandelende pastoor (Floris Prims) in onze netten. We trokken het 'verloren' voorwerp vanonder zijn grijpende hand weg. Vreemd genoeg bleven we daarna stil en 'beteuterd' in onze schuilplaats zitten. Want wat zou de pastoor daarvan zeggen? Maar de man zag het **koddige** van het spel in. Hij kon er gelukkig zelfs mee lachen!

DE WIELERSPORT

Hou jij van sport? Misschien verkies jij zoals velen voetbal, maar België is ook het land van de wielersport.

WAARAAN KAN JE DAT ZIEN?

- Er worden vele belangrijke wedstrijden gereden in ons land.
- Wielrenners uit het buitenland komen hier wonen om te trainen en te koersen.
- De grootste wedstrijd van het jaar is de Ronde van Frankrijk. De meeste winnaars komen uit Frankrijk én België.
- De beste renner aller tijden is de Belg Eddy Merckx: hij won 1 van elke 3 wedstrijden waaraan hij deelnam! Dat is natuurlijk ongelooflijk.
- Een andere Belg met grote **klasse** is Lucien Van Impe. Hij was 6 keer de beste klimmer in de Ronde van Frankrijk!
- Bij het veldrijden behoren de Belgische renners ook al lang bij de wereldtop.
- Ons land heeft vele beroemde wielrenners, ook uit de Kempen. Twee daarvan hebben zelfs in Grobbendonk gewoond, Herman Vanspringel en Rik Van Looy.

Als je het wielrennen op tv bekijkt, vind je het misschien maar saai. Een tip: laat een supporter ondertussen vertellen. Je zal zien dat het toch de moeite waard is.

Eerst moet je nog iets weten over wielrennen. Een belangrijke dagrit heet 'een klassieker'. In ons land worden vele klassiekers gereden. Er zijn ook wedstrijden die enkele weken duren. De renners rijden dan vele dagritten. De belangrijkste rittenkoers van het jaar is de Ronde van Frankrijk.

HERMAN VANSRINGEL

Herman Vanspringel werd in Ranst geboren. Het gezin Vanspringel kwam echter in Grobbendonk wonen toen hij nog een kind was. Hij behaalde 136 overwinningen als beroepsrenner. Hij won vele klassiekers en 5 ritten in de Ronde van Frankrijk. Hij werd ook Belgisch kampioen.

De specialiteit van Vanspringel was uithouding. Hij kon een hoge snelheid aanhouden over een lange afstand. **Daarom was de wedstrijd Bordeaux-Parijs iets voor hem.** De renners fietsten al vanaf 's morgens vroeg in het donker. Het laatste deel reden ze achter een soort motor (derny) tegen 60 à 70 km per uur. Dat is sneller dan je in een dorpskern mag rijden met de auto. **Herman nam 10 keer deel. Hij won 7 keer!**

HERMAN VLIEGT

Herman had veel supporters. Dat komt omdat hij een aanvaller was. Dat zien de mensen graag want dat maakt de wedstrijd mooi. De supporters zagen ook dat hij karakter had. Karakter hebben wil zeggen dat je een werker bent en niet opgeeft. Iemand zei: **"Opgeven staat niet in zijn woordenboek".**

Een journalist schreef:
"Herman vliegt. Hij heeft ze
zoiest van de foto gereden!"

Wielrennen is een heel harde sport. De renners moeten enorm pijn lijden. En dat kon Herman als geen ander: afzien. Het maakte veel indruk op zijn supporters. **Zo viel Herman in de Ronde van Frankrijk eens tegen een rotsblok. Hij bleef even versuft liggen, maar fietste toch verder.** Zijn helpers zagen hem verbaasd naderen terwijl zijn gezwellen gezicht onder het bloed zat. Een journalist schreef daarover: "Herman vliegt. Hij heeft ze zojuist van de foto gereden!" Vanspringel moest van de dokter stoppen omdat zijn jukbeen was gebroken. Als Herman verder had gefietst, werd hij blind aan één oog!

Begrijp je nu waarom deze beresterke renner zoveel supporters had? Men bewondert iemand die tot het uiterste gaat.

PECH

Vanspringel heeft een mooie carrière achter de rug. Toch had hij ook pech. Herman had de Ronde van Frankrijk kunnen winnen in 1968. De dag voor de laatste rit stond Herman eerste in de rangschikking. De laatste rit moesten de renners helemaal alleen rijden. Dat noemt men een tijdrit. Spijtig genoeg was een Nederlandse renner die dag sneller. **Herman werd dus tweede in die Ronde van Frankrijk. Dat was toch ook een heel knappe prestatie. Maar Herman was uiteraard zeer teleurgesteld.**

De volgende jaren had hij weer pech want toen was daar de ijzersterke Merckx. 'Kannibaal' Eddy won de Ronde van Frankrijk 5 keer!

In deze tekst staat vaak "Herman had veel supporters". Eigenlijk heeft hij die nog steeds. Want om Herman nooit te vergeten, wordt in Kalmthout elk jaar een wedstrijd gereden. Het is de 'Grote Prijs Vanspringel'. Herman was ereburger van Kalmthout. Zoek eens op wat het woord **eren** betekent.

Ondertussen heeft men Herman ook ereburger van Grobbendonk gemaakt. Jij woont in Grobbendonk. Dan mag je toch wel weten wie Herman Vanspringel was. Spijtig genoeg is Herman overleden op 25 augustus 2022. In onze gemeente staat een borstbeeld van die grote sportman.

We mogen hem nooit vergeten want Herman was niet alleen een wielrenner met veel talent, maar ook een vriendelijke en bescheiden dorpsgenoot.
(°Ranst, 14/08/1943 - †Grobbendonk, 25/08/2022)

RIK VAN LOOY

Rik Van Looy woonde vanaf zijn geboorte in 1933 in Grobbendonk in de Eikenlei. Hij ging naar de gemeenteschool in de Bovenpad!

VOETBAL

Rik speelde tijdens zijn jeugd bij de voetbalclub in ons dorp. Met de scholieren speelde hij in 1948 de finale voor de kampioenstitel van de provincie. Ze speelden tegen 'den Antwerp'. Het publiek lachte met 'de boerkens van Grobbendonk'. **Grobbendonk werd echter kampioen dankzij een goal van Van Looy!** Toen lachten ze niet meer.

Scholieren van Grobbendonk, kampioen van Provincie Antwerpen 1947 - 1948.

Rik was een flinke leerling. Maar verder studeren na de lagere schooltijd was in die tijd meestal voor rijke mensen. Dus ging hij werken vanaf zijn 14 jaar. Als jonge knaap reed Van Looy 's morgens met zijn broer naar het station. Daar haalden ze de kranten van die dag op. Met de zware postzakken op zijn fiets bracht Rikske de kranten rond.

Zou hij toen een racefiets gehad hebben? Natuurlijk niet!

Rik kreeg ijzersterke benen door vele uren te rijden op een zware fiets met veel bagage. Elke dag opnieuw en ook door slecht weer. Een journalist schreef dat hij 'een vat vol spieren' was.

Toen Rik begon te koersen moest hij onmiddellijk opboksen tegen bekende wielrenners. Rik Van Steenbergen was toen de leider in de koers. De gevechten van man-tegen-man tussen de grote kampioen en het nieuwe talent waren beroemd.

Van Steenbergen kon andere renners tegen de jonge Rik laten rijden. Maar dat was niet erg want 'onze' Rik hield van moeilijke wedstrijden. Hij was een echte aanvaller. Met zijn enorme kracht en formidabele sprint ging de Kempenaar geen **duel** uit de weg. Al snel wist het peloton dat er met hem niet te lachen viel. En dus verloor zelfs Van Steenbergen dikwijls.

OVERWINNINGEN

Rik begon een ongelooflijke lijst overwinningen op te stapelen. **Hij werd 2 keer wereldkampioen en won vele klassiekers. Belgisch kampioen werd hij ook 2 maal.** Geen enkele andere renner behaalde ooit zoveel overwinningen per jaar als Rik. Uiteindelijk won hij 379 ritten op de weg! Die prestatie werd alleen door Merckx overtroffen.

Rik was een 'eenvoudige' Vlaamse jongen die op karakter de top behaalde. Daar hielden de mensen van. Zo kreeg Rik enorm veel fans. Als er in ons dorp gekoerst werd, was er een massa volk op de been. Als de wedstrijd ver weg gereden werd, trokken de supporters er met bussen naar toe. De thuisblijvers keken gespannen naar de tv. Men zag dan geen kat op straat! Rik had zelfs een supportersclub in de Verenigde Staten!

Rik Van Looy vond het spijtig dat hij geen grote ronde op zijn naam zette. Hij won ook niet de Ronde van Frankrijk. Rik zegt: "Mijn probleem was dat ik iedereen wou doodrijden." Je kan natuurlijk in een rit een paar renners 'doodrijden' maar de volgende dag staan er andere te wachten. Om de Ronde van Frankrijk te winnen moest Rik anders rijden. Maar hij kon het aanvallen niet laten...

Rik had ook dubbele pech. Hij moest opboksen tegen andere supertalenten. Bovendien kwam Rik meerdere keren ten val waardoor hij moest opgeven.

Misschien heb je al gezien op tv dat de renners met een ploeg rijden. Rik werd kopman van een ploeg. Hij was één van de eerste renners die dat deed. Zijn Rode Garde was gevreesd. Ze reden iedereen naar huis.

Rik verhuisde in het begin van zijn loopbaan naar Herentals. Daarom kreeg hij de bijnaam 'De keizer van Herentals'.

Veel mensen vinden dat Rik altijd even sympathiek is gebleven. Hij had geen 'dikke nek'. Toen de leerkracht van het vierde leerjaar in Grobbendonk hem vroeg om zijn vroegere school eens te bezoeken, weigerde hij dat niet. De kinderen waren blij verrast! Dat was een mooi gebaar van deze bekende Belg.

In ons dorp zijn er vele trouwe fans die zeer trots zijn op hun beroemde dorpsgenoot. Daarom werd hij ereburger van Grobbendonk. En er werd een borstbeeld op het Astridplein geplaatst. Zo wordt wielrenner Rik Van Looy nooit vergeten. (°Grobbendonk, 20/12/1933 - †Herentals, 17/12/2024)

*Rik van Looy is kampioen, de grootste van de wereld.
Rik van Looy wint elke koers, er is niets aan te doen.
Jacques Anquetil die roept dan om zijn moeder.
En Poulidor die komt er dan niet meer door.
Want Rik van Looy van Herentals, de keizer van de wereld,
waar hij de klassiekers wint vooruit of in de sprint.*

Liedjestekst van Alex Valère

WOORDVERKLARINGEN

abdij (de)	Dat is een gebouw waar nonnen of monniken wonen. 'Klooster' is een ander woord voor 'abdij'.
adel (de)	Rijke families die veel grond en macht bezitten.
anekdote (de)	Het is een kort grappig verhaal dat echt gebeurd is.
archeoloog (de)	Iemand die heel oude voorwerpen onderzoekt om te leren over het leven van mensen die vroeger leefden.
bedrijf (het)	Dat is een plaats waar iets gemaakt of gedaan wordt om geld te verdienen.
begaafd	Als je begaafd bent, kan je iets zeer goed.
bemesting (de)	Met uitwerpselen de grond weer vruchtbaar maken. Dan kan er meer op groeien.
besturen	1. Een auto besturen betekent dat je met de auto rijdt en het stuur vasthoudt. 2. Als je een land bestuurt, zorg je ervoor dat alles in het land goed gaat.
brandmerken	1. Als herkenning een teken branden op de huid van vee met een hete ijzeren staaf. Vroeger deed men dat, nu mag dat niet meer. 2. Als straf in iemand zijn huid een teken branden met een hete ijzeren staaf. Het is al meer dan 100 jaar afgeschaft.
bruusk	Dat is wanneer er iets plots en onverwacht gebeurt. <i>De chauffeur stopte bruusk voor het overstekende kind.</i>
buit (de)	Dat is alles wat een dief gestolen heeft.
christen (de)	Dat is iemand die gelooft dat Christus de zoon van God is.
demonstratie (de)	1. Bij een demonstratie laat iemand zien hoe iets werkt. 2. Een demonstratie is een optocht van mensen die ergens voor of tegen zijn.
dempen	Dat is een gracht of een andere kuil opvullen met aarde.
diamant (de)	Dat is een edelsteen die mooi schittert en zeer veel waard is.
dijk (de)	Dat is een hoge strook grond langs een rivier of langs de zee. Als het water hoog staat, houdt de dijk het tegen.
drassig	Drassige grond is erg nat. Je zakt er een beetje in weg.
duel (het)	Dat is een gevecht of een wedstrijd tussen 2 mensen of 2 ploegen.
eigendom (de)	Dat is het bezit van iemand.

Dit is een zeer waardevol boek, dat waarschijnlijk werd gemaakt in de Priorij Ten Troon te Grobbendonk.

eren	Iemand eren is laten merken dat je hem bewondert.
erts (het)	Dat is een stof diep in de grond. Uit (ijzer)erts wordt ijzer gehaald.
grind (het)	Dat zijn kleine kiezelsteentjes.
grondstof (de)	Dat is een onbewerkt materiaal waarmee producten worden gemaakt. <i>Aardolie is de grondstof voor benzine.</i>
handelaar	Dat is iemand die zaken koopt en verkoopt om geld te verdienen.
hei (de)	1. Het is een plant die in lage struikjes groeit. Het heeft paarse, roze of witte bloemetjes. 2. Het is een grond waarop bijna alleen heiplanten groeien. We wandelden over de Kesselse hei.
Hooghen Pat (Die)	is nu de Bovenpad!
kalk (de)	1. Kalk is een witte stof waarmee je pleister maakt. Pleister wordt op muren gesmeerd om een gladde laag te hebben. 2. Kalk is een stof in je lichaam die je botten, nagels, enz.. stevig maakt.
klasse	Als iets klasse is, is het heel erg goed. <i>De voetballer scoorde met een omhaal. Dat was klasse!</i>
koddig	Dat is gek en grappig. <i>Een pinguïn ziet er koddig uit.</i>
koper (het)	Dit is een zacht roodbruin metaal.
kunstmatig	Kunstmatige dingen zijn door mensen gemaakt. Een kanaal is een kunstmatige waterweg. Een rivier is een natuurlijke waterweg.
lokaas (het)	Lokaas is eten dat een dier graag lust. Het dier komt op het lokaas af. Je kunt het dan vangen.

magazijn (het)	Dat is een plaats bij een winkel, een kantoor of een fabriek waar de voorraad goederen ligt.
maquette (de)	Dat is een bouwwerk in het klein. Alles ziet er precies zo uit als in het echte, grote bouwwerk.
mensheid (de)	Dat zijn alle mensen op de wereld.
metaal (het)	Dat is een ondoorzichtige en meestal harde stof. Metalen zijn bijvoorbeeld zilver, ijzer en koper.
mijn (de)	Dat is een ondergrondse plaats met gangen. Er worden kolen of andere stoffen opgegraven (goud, diamant, ijzer, enz.).
mimiek (de)	Mimiek is de uitdrukking van je gezicht.
miniatuur (het)	Dat is een afbeelding aan het begin van een middeleeuwse tekst in een boek.
missionaris (de)	Iemand die van mensen in een ander land christenen wil maken door te vertellen over de bijbel.
monnik (de)	Dat zijn mannen die met elkaar in een klooster wonen. Ze bidden veel en denken vaak aan God.
museum (het)	Het is een gebouw waar je schilderijen, beelden of andere interessante dingen kunt bekijken.
nederzetting (de)	Het is een plaats waar mensen bij elkaar wonen. Verder wonen er in dat gebied bijna geen mensen.
organiseren	Dingen regelen zodat er iets kan gebeuren (feest, wedstrijd, enz.) <i>Ik organiseer het feest.</i>
overrompelen	Als je iemand overrompelt, zeg of doe je iets wat hij niet verwacht. Hij weet even niet wat hij moet doen of zeggen. <i>De agenten overrompelden de dief.</i>
parochie (de)	Dat is een groep gelovige mensen die bij elkaar in de buurt wonen. Ze gaan naar dezelfde kerk.
prehistorie (de)	Het is de tijd langer dan 5 000 jaar geleden. Er leefden toen wel mensen, maar die schreven nog niet.
priorij (de)	Dat is een bijhuis van een abdij of klooster.
rage (de)	Dat is iets wat een tijdje erg in de mode is. Je ziet het dan overal. (kleding, kapsel, spelletje ...)
rooien	Planten met wortel en al uit de grond trekken. Je kan bijvoorbeeld bomen en aardappelen rooien.
span (het)	Dat zijn 2 of meer trekdieren die een voertuig of een andere last verder trekken.

stichten	Met iets beginnen zoals een club of een gezin. Je kan ook vrede stichten!
stollen	Wanneer een vloeistof langzaam hard wordt. <i>Bloed uit een wondje stolt snel.</i>
tin (het)	Dit metaal lijkt een beetje op donkergrijs ijzer. Tin is wel veel zwaarder.
tribune (de)	Dat zijn rijen banken of stoelen voor een publiek.
typisch	Dat is wanneer iets speciaal bij iemand of iets past. <i>Het is weer typisch voor Koen om zijn tas te vergeten!</i>
uitroeien	Als planten, dieren of mensen worden uitgeroeid, blijft er niet één van over. Ze worden allemaal doodgemaakt.
versie (de)	De versie van een verhaal is een manier waarop dat verhaal verteld wordt.
vervallen	Wanneer een gebouw oud en versleten is. Het stort bijna in.
visie (de)	Dat is wanneer je nadenkt over iets of iemand en daarna je mening geeft.
vruchtbaar	1. Op vruchtbare grond kunnen gemakkelijk planten groeien. 2. Een vruchtbare vrouw is een vrouw die een kind kan krijgen.
wal (de)	1. Dat is een muur rond een middeleeuwse stad om het volk te beschermen tegen de vijanden. 2. Het land dat je ziet vanaf een boot.

1958 Kempische diamantslijpers: Koningin Elisabeth en de Grobbendonkse slijper Gust Liekens.

COLOFON:

Auteur: **Dirk Van Dingenen**

Eindredactie: **Katrien Verbruggen, Ellen Van de Velde,
Zyra Van Houtven, Thia Van den Brande, Fons Suys**

Foto's: **Frans Torfs, Jelle Wouters, Gustaaf Dieltjens**

**Archief Gemeente Grobbendonk, Heemkundige Kring Awena,
Archief Greet Willems, Werry Peeters en Hugo Dedeyne,
Condor Archaeological Research, Wikimedia**

Illustraties van **J.-L. Huens** voor 'S LANDS GLORIE, Historia N.V.,

Illustratie: **Mikko Kriek** voor Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete

Vormgeving: **GreWart**

grewart1963@gmail.com

Druk: **www.epg-online.eu**

MET DANK AAN:

KEMPENS KARAKTER

met steun van de Vlaamse overheid

archeologiemercurius@gmail.com